

בענין בקשת מחילה בערב יום כיפור

(1) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צב עמוד א

מתני'. אע"פ שהוא נותן לו, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר: (בראשית כ') ועתה השב אשת וגו'. ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי? שנאמר: (בראשית כ') ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו'.

(2) משנה מסכת יומא דף פה עמוד ב

עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה חברו את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה (ויקרא ט"ז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.

(3) ברכי יוסף אורח חיים סימן תרו ס"ק א

עד שיפייסנו וכו' יש מי שכתב דאם לא שב מעבירות שבינו לחבירו גם עבירות שבינו למקום אינו מתכפר ואסמכיה אמתניתין. ואני אומר לא ניחא ליה למרייהו בהכי. ומיהו כתב הרב מהר"ש גארמיזאן והביאו הרב פר"ח דבעבירות שבינו לחבירו איכא נמי חלק גבוה וכל שלא פייס את חבירו גם חלק גבוה אשר בה לא נתכפר.

(4) תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א – עמוד ב

אמר רבי יצחק: כל המקניט את חבירו, אפילו בדברים - צריך לפייסו, שנאמר (משלי ו) בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך... עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך. אם ממון יש בידך - התר לו פסת יד, ואם לאו - הרבה עליו ריעים. ואמר רב חסדא: וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי. ואמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר (בראשית ג) אנה שא נא... ועתה שא נא ואם מת - מביא עשרה בני אדם, ומעמידן על קברו, ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו.

רבי ירמיה הוה ליה מילתא לרבי אבא בהדיה, אזל איתיב אדשא דרבי אבא. בהדי דשדיא אמתיה מיא מטא זרזיפי דמיא ארישא. אמר: עשאוני כאשפה, קרא אנפשיה (תהלים קיג) מאשפת ירים אביון. שמע רבי אבא ונפיק לאפיה, אמר ליה: השתא צריכנא למיפק אדעתך, דכתיב לך התרפס ורהב רעך. רבי זירא, כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה, כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה.

רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא - לא אתא לקמיה. במעלי יומא דכפורי אמר איהו: איזיל אנא לפיוסי ליה. פגע ביה רב הונא; אמר ליה - להיכא קא איזיל מר? - אמר ליה לפיוסי לפלניא. אמר: איזיל אבא למיקטל נפשא. אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי עיניה וחזייה, אמר ליה: אבא את! זיל, לית לי מילתא בהדך! בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא, ומחזייה בקועיה, וקטליה.

רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי, עייל אתא רבי חייא - הדר לרישא, עייל בר קפרא - הדר לרישא. אתא רבי שמעון ברבי - הדר לרישא. אתא רבי חנינא בר חמא, אמר: כולי האי נהדר וניזיל? לא הדר. איקפיד רבי חנינא, אזל רב לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי, ולא איפייס. - והיכי עביד הכי? והאמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים! - רב שאני. - ורבי חנינא היכי עביד הכי? והאמר רבא: כל המעביר על מדותיו - מעבירין לו על כל פשעיו! - אלא, רבי חנינא חלמא חזי ליה לרב דזקפוהו בדיקלא, וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי. אמר: שמע מינה בעי למעבד רשותא. ולא איפייס, כי היכי דליזיל ולגמר אורייתא בבבל.

(5) רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ט

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו, לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעיו בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא, ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו.

(6) שולחן ערוך אורח חיים סימן תרו סעיפים א - ב

(א) עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו; אפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו; ואם אינו מתפייס בראשונה, יחזור וילך פעם שנייה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים אינו זקוק לו. (מיהו יאמר א"כ לפני י' שבקש ממנו מחילה) (מרדכי דיומא ומה"ל); ואם הוא רבו, צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס. הגה: והמוחל לא יהיה אכזרי מלמוחל (מה"ל), אם לא שמכוון לטובת המבקש מחילה (גמרא דיומא); ואם הוציא עליו שם רע, אינו צריך למחול לו. (מרדכי וסלג והג"מ לב מהלכות תשובה ומה"ל).

(ב) אם מת אשר חטא לו, מביא י' בני אדם ומעמידם על קברו ואומר: חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו, (ונהגו לבקש מחילה בערב יום כפור מרדכי דיומא).

(7) משנה ברורה סימן תרו ס"א

(א) צריך לפייסו - דגם בזה עבר על איסור דאונאת דברים והנה אע"פ שגם בשאר ימות השנה מחוייב לפייס למי שפשע כנגדו מ"מ אם אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר אבל בעיוה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיטהר מכל עונותיו כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וגו':

(8) מחזור ליום הכפורים - תפלה זכה

והנני מוחל במחילה גמורה לכל מי שחטא נגדי. בין בגופו ובין בממונו. או שדבר עלי לשון הרע. ואפלו הוצאת שם רע. וכן לכל מי שהזיק לי בגופי או בממוני. ולכל חטאת האדם אשר בין אדם לחברו. חוץ מממון אשר אוכל להוציא על פי דין. וחוץ מי שחטא כנגדי ואומר אחטא לו והוא ימחל לי. וחוץ מאלו אני מוחל במחילה גמורה ולא יענש שום אדם בסבתי. וכשם שאני מוחל לכל אדם כן תתן את חני בעיני כל אדם שימחלו לי במחילה גמורה:

(9) מרדכי מסכת יומא סימן תשכג

מנהג לבקש מחילה עיו"כ כדאמרי' במדרש שובה ישראל יתברך שמו ויתעלה זכרו שהוא מחבב את ישראל ותיקן להם י' ימי תשובה שאפילו יחיד העושה תשובה בהם מקבלים תשובתו כתשובת צבור לפיכך צריכין כל ישראל להחזיר בתשובה ולעשות שלום בין איש לרעהו ולמחול זה לזה בעיו"כ כדי שתתקבל תשובתן ותפלתן לפני הקב"ה בשלום ובחיבה ובתנחומא פרשת ו'ה' פקד את שרה ילמדנו רבינו אם תהיה קטטה בין אדם לחבירו כיצד מתכפר לו כך שנו רבותינו עבירות שבין אדם למקום יו"כ מכפר ושבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר עד שירצה לחבירו ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה א"ר יוסי בן דורמסקית סימן זה יהא מסור בידך כל הימים שאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על חבירך אין לך מרחמים ומה יעשה א"ר שמואל יביא י' בני אדם ויעשה שורה א' ויאמר להם קטטה היתה ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קבל עליו והקב"ה רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר וגו' מה כתיב בתריה פדה נפשו מעבור בשחת.

(10) רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן כד

וישים אדם אל לבו ערב יום הכפורים לפייס כל אדם שנוטר לו איבה כדאמרינן (לעיל פז ב) גבי רב דהוה ליה לרבי חנינא מילתא בהדיה אזל גביה תריסר מעלי יומא דכיפורי ולא איפייס. ואמרינן נמי התם (שם) רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא נטר ליה תריסר ירחי דשתא ולא אתא כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזל אנא ואפיק ליה מדעתיה כדי שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו. כדאיתא בפירקא דרבי אליעזר (פמ"ו ע"ש) ראה סמאל שלא מצא חטא בישראל ביום הכפורים ואמר רבון העולם יש לך עם אחד כמלאכי השרת. מה מלאכי השרת יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפצים כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה אף ישראל כן ביום הכפורים. מה מלאכי השרת שימת שלום ביניהם אף ישראל ביום הכפורים כן. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא אף ישראל כן ביום הכפורים.

(11) שפת אמת מסכת יומא דף פז עמוד ב

בגמ' איקפד ר"ח אזיל רב לגבי' כו' הא דהקפיד ר"ח אע"ג שלא הי' מחוייב לחזור בשבילן, אך לפי שהחזיר לאחרים החזיר ועבורו לא החזיר הוי בזיון, א"נ אף שלא הי' כדין מה שהקפיד אזיל רב לפייסו, דהא משמע דביוה"כ איכא קפידא שיתפייס א' עם חבירו ואין נפקותא אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא מ"מ צריכין להתפייס: